

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้  
ของชาวปกากะญอในโครงการสถานีพัฒนา  
การเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยแบแล  
อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

Factors Affecting Participation of Karen Villagers in Forest  
Resource Conservation in Baelae Highland Agricultural  
Development Station, Omkoi District, Chiang Mai Province

พงศ์วิทย์ กันทะวงศ์<sup>1/</sup> และ วรทัศน์ อินทรคัมพร<sup>1/</sup>  
Pongwit Kantawong<sup>1/</sup> and Wallratat Intarucconnorn<sup>1/</sup>

**Abstract:** The objectives of this research aimed to study the Karen's participation on irrigation management in Baelae Highland Agricultural Development Station and to analyze the relationship between personal characteristics, social and economic factors and their participation on irrigation management. The sample in the study was 219 people households in Omhad Village Omkoi District, Chiang Mai Province. Data was collected by questionnaires. The data analysis were apply statistic such as percentage, mean, maximum, minimum, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The results showed that most of the samples were male (73.1%) and their ages were between 31-40 years old (32.9%). Moreover, they were mostly uneducated (84.5%) as well as their language skill was just medium level. However, 61.2% had been trained about forest conservation, and 1-2 people from each agricultural household had received information about forest conservation from television (48.4%). The main income of the samples was from agriculture (87.7%), and the average income was approximately 3,001-4,000 baht per month (72.6%). The maximum agricultural land owned by each agricultural household was mostly around 1 rai (47.9%). There were 4 aspects of the study of Karen's participation in the forest conservation activities including reforestation, forest protection, forest fire prevention and knowledge promotion of forest conservation aspects. Overall, reforestation, forest protection and forest fire prevention aspects were in moderate range, whereas knowledge promotion aspect was in low range. This might be because the majority of the samples was uneducated, lack of knowledge about forest conservation, and lack of Thai language skills, communication was a big problem. Therefore, the aspect of promoting about forest conservation was in low rate

---

<sup>1/</sup> ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ 50200

<sup>1/</sup> Department of Agricultural Economics and Agricultural Extension, Faculty of Agriculture, Chiang Mai University 50200, Thailand

of participation. The hypothesis test to analyze the relationship between dependent and independent variables show that age, social position and forest conservation knowledge are associated with the participation in forest conservation at  $P=0.05$ .

**Keywords:** Participation, Forest Resource, Conservation

**บทคัดย่อ:** การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนชาวปกากะญอที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านขุนอมแฮด หมู่ที่ 5 ตำบลสบโขง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 219 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอนผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนชาวปกากะญอส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 73.1) มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 32.9) ไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 84.5) มีความรู้ความเข้าใจในภาษาระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 61.2 เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตรจำนวน 1-2 คน ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 48.4) แหล่งที่มาของรายได้หลักคือเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 87.7 มีรายได้เฉลี่ย 3,001-4,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 72.6) มีขนาดพื้นที่ถือครองมากที่สุด 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.9 การศึกษาด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การปลูกป่า การป้องกันรักษาป่า การป้องกันไฟป่าและการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอพบว่าโดยภาพรวมในด้านการปลูกป่า การป้องกันรักษาป่าและการป้องกันไฟป่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ในด้านการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้พบว่า ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับน้อยเนื่องจาก มีการศึกษาน้อยและมีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์น้อย ความรู้ความเข้าใจในภาษาไทยมีไม่มากทำให้การสื่อสารลำบาก จึงทำให้ประเด็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีระดับการมีส่วนร่วมน้อย ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม พบว่า อายุ ตำแหน่งทางสังคมและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**คำสำคัญ:** การมีส่วนร่วม ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์

## คำนำ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ในภาคเหนือ โดยมีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่และประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ ปกาเกอญอ ม้ง ลีซอ มูเซอ อีเกอ เย้า และลัวะ เป็นต้น ชาวไทยภูเขาเหล่านี้มีวัฒนธรรมประเพณีและมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมแตกต่างกันไปประกอบกับการขยายตัวเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ความต้องการอาหารสำหรับบริโภคเพิ่มมากขึ้น การเกษตรยังอาศัยเทคโนโลยีพื้นบ้านที่สืบทอดกันมาแต่สมัยบรรพบุรุษโดยเฉพาะ การทำไร่เลื่อนลอย ปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำธารและการทำลายระบบนิเวศลุ่มน้ำยังมีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ กลายเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งนี้เนื่องมาจากการทำลายองค์ประกอบทางธรรมชาติของระบบนิเวศทำให้ขาดความสมบูรณ์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะเศรษฐกิจโดยรวม (ชูเกียรติ, 2531)

ปกากะญอเป็นชาวเขาที่ยังยึดประเพณีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบทำไร่หมุนเวียนอยู่ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถทรงห่วงใยราษฎรเกษตรกรในพื้นที่สูง จึงจัดตั้งสถานีวิจัยทดลองเกษตรในพื้นที่สูงขึ้น โดยนำพื้นที่ที่ถูกบุกรุกแล้วมาจัดทำแปลงปลูกพืชเมืองหนาว และให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการทำเกษตรอย่างถูกหลักวิชาการนอกจากนั้นรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่องเพื่อเน้นการแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น แก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตร การตัดไม้เพื่อแปรรูปส่งขายนายทุน ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงเป็นหลัก ปัจจุบันพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างบนที่สูงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้กลับมีแนวโน้มลดลงเป็นผลมาจากการจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เกิดขยายตัวของชุมชนและมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้มากขึ้น ทั้งในลักษณะของการเป็นที่อยู่อาศัย การตัดไม้เพื่อการค้า การใช้และการเผาพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรและเพื่อหาของป่า การล่าสัตว์และการเผาไร่และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของชาวปกากะญอ เกิดการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมพืชเชิงพาณิชย์ และโครงการพัฒนาขั้นพื้นฐาน ทำให้สูญเสียป่าอย่างรวดเร็วและยังมีเรื่องความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลและการบริหารจัดการพื้นที่โครงการบางส่วน ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกของชุมชนต่างคนต่างอยู่และยังไม่มีกรรมกรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจนของคนในชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้นผู้ทำวิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับชาวปกากะญอในโครงการสถานีวิจัยพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยแบแล มีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยเพียงใด เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาและส่งเสริมชาวปกากะญอได้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มากขึ้นกว่าเดิม อันจะส่งผลต่อความสมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศต่อไปในอนาคต

## อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีศึกษาเชิงปริมาณ ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนชาวปกากะญอ (เพศชายหรือเพศหญิง) ในพื้นที่โครงการสถานีวิจัยพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยแบแล จำนวน 483 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (อ้างโดย สุชาติ, 2546) ได้กลุ่มตัวอย่าง 219 คนและใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลทางสถิติโดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด อธิบายข้อมูลต่าง ๆ และการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความเข้าใจในภาษาไทยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนปัจจัยด้านเศรษฐกิจซึ่งประกอบไปด้วย รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน และพื้นที่ของครัวเรือน และปัจจัยสังคมประกอบไปด้วย การเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กับตัวแปรตามคือระดับการมีส่วนร่วมของชาวปกากะญอในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการวัดค่าของตัวแปรตามจัดโดยแบ่งช่วงคะแนน จากสูตรอันดับภาคขั้น (กัญจน, 2535) จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอ ได้แก่ การปลูกป่าการป้องกันรักษาป่า การป้องกันไฟป่า การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ มีส่วนร่วมมากให้คะแนน 3 คะแนน มีส่วนร่วมปานกลางให้คะแนน 2 คะแนน และมีส่วนร่วมน้อยให้คะแนน 1 คะแนน จัดลำดับช่วงคะแนนและแปลผลระดับการมีส่วนร่วมโดยจัดกลุ่มแบ่งช่วงคะแนน แจกแจงความถี่ข้อมูลเป็นอันดับภาคขั้น ดังนี้ ระดับคะแนน 2.33-3.00 มีส่วนร่วมมากระดับคะแนน 1.67-2.32 มีส่วนร่วมปานกลาง และระดับคะแนน 1.00-1.66 มีส่วนร่วมน้อย

## ผลและวิจารณ์

### ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนชาวปกาเกอะญอส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 73.1 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.9 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 84.5 มีความรู้ความเข้าใจในภาษาไทยในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 61.2 เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หัวหน้าครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร 1-2 คน ในด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์จำนวนร้อยละ 48.4 จากวิทยุกระจายเสียง (ร้อยละ 38.4) จากเจ้าหน้าที่รัฐ (ร้อยละ 32.4) จากเอกสารต่าง ๆ ร้อยละ 11.4 และจากโปสเตอร์ (ร้อยละ 11.0) และจำนวนร้อยละ 99.0 ไม่เคยได้รับข่าวสารจากการประชาสัมพันธ์เช่นโปสเตอร์หรือเอกสารแผ่นพับ รายได้หลักมาจากการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 87.7 ชาวปกาเกอะญอร้อยละ 72.6 มีรายได้เฉลี่ย 3,001-4,000 บาทต่อเดือน มีขนาดพื้นที่ถือครองมากที่สุดจำนวน 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 47.9

### การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอ

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกาเกอะญอ พบว่า ชาวปกาเกอะญอมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง คือในด้านการป้องกันรักษาป่า การป้องกันไฟป่า และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และมีบางประเด็นที่ชาวปกาเกอะญอมีระดับการมีส่วนร่วมน้อย คือ การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ (1) แนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงประโยชน์ของป่าไม้และโทษอันเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่า (2) แนะนำเพื่อนบ้านให้ทราบถึงอันตรายอันเกิดจากไฟป่า (3) ชักชวนเพื่อนบ้านให้ช่วยกันถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับป่าไม้ (4) ชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับการดำรงชีพอยู่กับป่าอย่างยั่งยืน (5) เผยแพร่ความรู้และการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่า

ไม่ให้แก่ลูกหลาน มีค่าระดับการมีส่วนร่วมระดับน้อยซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวปกาเกอะญอยังมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในประเด็นดังกล่าวยังไม่มากนักทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสาเหตุหนึ่งน่าจะเกิดจากการที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและไม่ได้เรียนหนังสือ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม นอกจากนั้น การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งยังไม่มีประสิทธิภาพและนอกจากนี้ด้านความเข้าใจในภาษาที่เป็นปัญหาในด้านการสื่อสารภาษาไทยทำให้เกิดการติดตอสื่อสารเป็นไปด้วยความยากลำบากซึ่งยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

### การทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ การเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับตัวแปรตามได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ของชาวปกาเกอะญอมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แสดงให้เห็นว่าชาวไทยปกาเกอะญอมีอายุมากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่าชาวปกาเกอะญอที่มีอายุน้อยกว่าเนื่องจากหัวหน้าหรือตัวแทนชาวปกาเกอะญอที่ทำการสัมภาษณ์มีอายุระหว่าง 31-40 ปีจะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางสถานีฯ มากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวปกาเกอะญอส่วนใหญ่ที่มีอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วงนี้มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้านความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมสูงกว่าชาวปกาเกอะญอที่อายุน้อยซึ่งสอดคล้องกับเกดแก้ว (2545) ได้ศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา พบว่า คนที่มีอายุมากอยู่ในช่วงวัยทำงาน 30-50

ปี จะมีผลกำลังในการทำงานมากและมีการร่วมปฏิบัติกับกลุ่มที่มาก มีการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มสมาชิกคนในชุมชน เพื่อที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานของกลุ่ม ขณะเดียวกันกลุ่มที่อายุมากกว่า 50 ปี จะมีส่วนร่วมในระดับมากในการให้ความรู้แก่เพื่อนบ้านเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน เพื่อต้องการให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับทั้งส่วนตนและชุมชน เพื่อสร้างรายได้ เช่นเดียวกับจำเนียร (2553) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดินด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำโดยศึกษารณิโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวนอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งพบว่า อายุและการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน เป็นปัจจัยที่มีส่วนในการช่วยในการตัดสินใจ ให้เห็นความสำคัญของการเข้าร่วมประชุม แสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เสนอปัญหาและวิธีการแก้ปัญหา ร่วมประชาสัมพันธ์ ร่วมปฏิบัติตามข้อตกลง ระเบียบข้อบังคับ มีส่วนร่วมในกิจกรรมและให้ข้อมูลต่อโครงการและการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานในภาพรวมด้านการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และบำรุงรักษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเป็นสมาชิกมีผลทำให้สมาชิกเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและบำรุงรักษา การดำเนินงานตามภารกิจซึ่งมีความใกล้ชิดซึ่งมีผลกระทบต่อการเป็นสมาชิกโดยตรง วิวัฒน์ (2536) ที่กล่าวไว้ว่า สติชุมชนจะมุ่งเน้นถึงหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชนที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษาทรัพยากรและธรรมชาติแวดล้อม สติชุมชนจึงเป็นเสมือนหนึ่งในเครื่องมือหรือกลไกของความสมดุลต่อกระแสอำนาจและผลประโยชน์ จึงเท่ากับเป็นหลักประกันการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวปกาเกอญอที่เป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ที่ศึกษามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่าชาวปกาเกอญอที่ไม่เป็นสมาชิกขององค์กรใด ๆ เลย

ส่วนประเด็นเรื่องความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเชิงลบแสดงว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยจะมีผลต่อระดับการมี

ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก ซึ่งงานวิจัยพบว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากจะไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างเช่น ชาวปกาเกอญอเดิมแล้วมีภูมิหลังเกี่ยวกับในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพราะการใช้ชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีการใช้ชีวิตอยู่กับป่า มีภูมิปัญญาเดิมคือ ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อและศรัทธาและวิถีชีวิตเดิมที่เกี่ยวข้องเนื่องในการอนุรักษ์ป่าทำให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยตระหนักถึงความสำคัญ มีจิตสำนึกและแรงจูงใจต่าง ๆ ในชุมชนเพราะทราบว่าเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรง เช่น ป่าเป็นแหล่งทรัพยากรของชุมชน เป็นแหล่งไม้ใช้สอย เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรสดคล้องกับไพบุลย์ และคณะ (2546) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและปกาเกอญอในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในอำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชาวปกาเกอญอมีส่วนร่วมในสิ่งต่าง ๆ ในระดับปานกลางถึงมากในการวางแผนเตรียมพื้นที่ปลูกป่า ในการดูแลรักษาต้นไม้ และในการประเมินผล และยังพบว่าเกษตรกรชาวปกาเกอญอเป็นนักอนุรักษ์มีความตระหนักในคุณค่าประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มงคล (2544) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยพบว่าสมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แต่เป็นที่น่าสนใจเกิดว่าสมาชิกมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการอนุรักษ์น้อย จึงเห็นว่าควรสร้างแรงจูงใจมากระตุ้นให้สมาชิกได้เข้าใจและให้ความสำคัญของกามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งทราบประโยชน์ที่ได้รับจากป่าไม้อย่างตรงและทางอ้อม เช่น การรักษาป่า ทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น ดินมีความอุดมสมบูรณ์เพราะได้ปุ๋ยจากป่า ต้นไม้ช่วยซับน้ำทำให้มีน้ำไหลตลอดปี อันจะส่งผลให้ผลผลิตด้านการเกษตรดีขึ้น ทำให้มีรายได้มากขึ้นตามมา เช่นเดียวกับชุมพล (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มี

ผลต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี พบว่าราษฎรที่มีความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้น้อย มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้น้อย เพราะราษฎรมีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค (ตารางที่ 1)

### สรุป

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าหรือตัวแทนครัวเรือนชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ซึ่งไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ มีความรู้ความเข้าใจในภาษาไทยระดับปานกลาง ส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำการเกษตร 1-2 คน ได้รับข้อมูลข่าวสารจากการดูสื่อโทรทัศน์ รายได้หลักได้มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ย 3,001-4,000 บาทต่อเดือน และมีขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 1 ไร่ ในด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอ พบว่า ชาวปกากะญอมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง คือ การป้องกันรักษาป่า การป้องกันไฟป่า และการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ความสนใจในสามประเด็นนี้จึงไม่มากนัก และจะมีการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อย

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามกับการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอ ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ พบว่าตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวปกากะญอ มี 3 ตัวแปร คือ อายุ การเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านและความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญ โดยอายุและการเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเชิงบวก แสดงให้เห็นว่าชาวปกากะญอมีอายุมากมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่ากลุ่มคนที่มีอายุน้อย จากงานวิจัยดังกล่าวด้านการพัฒนาจึงควรให้มีการสนับสนุนให้เยาวชนและคนที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เข้ามามีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เห็นความสำคัญขอประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เข้าร่วมในการทำกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดการบำรุงรักษา รักและหวงแหนซึ่งจะทำให้ชาวปกากะญอที่ยังมีอายุน้อยเห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมของการทำกิจกรรมนั้นร่วมกันและการเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ แสดงให้เห็นว่าชาวปกากะญอที่เป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้มากกว่าชาวปกากะญอที่ไม่เป็นสมาชิกขององค์กรใด ๆ เลย แสดงว่าในการเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ นำมาซึ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องมีมากกว่าบุคคลทั่วไปเป็นเพราะการเป็นสมาชิกมีผลทำให้

**Table 1** Factors affecting participation of Karen villagers in forest resource conservation

| Independent Factor                            | sig   | B     | t      | R <sup>2</sup> | SEE  |
|-----------------------------------------------|-------|-------|--------|----------------|------|
| Age                                           | 0.045 | 0.059 | 2.014  | -              | -    |
| Membership organization in the village        | 0.033 | 0.155 | 2.152  | -              | -    |
| Knowledge about conversation forest resources | 0.014 | -.039 | -2.486 | -              | -    |
| Total                                         |       | 1.138 | 3.795  | 0.8100         | .493 |

Statistically significant at  $P < 0.05$

สมาชิกเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและบำรุงรักษา การดำเนินงานตามภารกิจซึ่งมีความใกล้ชิดซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นสมาชิกโดยตรงทำให้การเป็นสมาชิกองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมมาก ดังนั้นควรมีการจัดตั้งกลุ่มและการสร้างเครือข่ายให้ชาวปกากะญอได้ร่วมกันเป็นสมาชิกภายในองค์กร เช่น องค์กรชาวบ้านอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อที่จะได้ให้ชาวปกากะญอได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกฝังและมีส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเชิงลบ แสดงว่า ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้นนี้อาจเนื่องมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนชาวปกากะญอยังผูกพันเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและยังคงใช้ความรู้ในการหาอาหารและความเป็นอยู่ ทำให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้น้อยนั้นตระหนักถึงความสำคัญ มีจิตสำนึกและแรงจูงใจต่าง ๆ ในชุมชนเพราะทราบว่าตนเองเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยตรง เพราะป่าเป็นแหล่งทรัพยากรของชุมชน เป็นแหล่งไม้ใช้สอย เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพร

### กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณหน่วยงานในพื้นที่โครงการสถานีวิจัยพัฒนาการเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยแบแล อำเภออมก๋อยจังหวัดเชียงใหม่ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และขอขอบคุณหัวหน้าหรือตัวแทนชาวปกากะญอผู้ให้ข้อมูล

### เอกสารอ้างอิง

เกศแก้ว เจริญวิริยะภาพ. 2545. รายงานการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาคมในการ

สร้างเศรษฐกิจชุมชน. กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง. มหาวิทยาลัยทักษิณ. 171 หน้า.

กัญญา ลินทรตันศิริกุล. 2535. สถิติวิจัยและประเมินผลการศึกษา. สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ. 287 หน้า.

จำเนียร โกมลวานิช. 2553. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของกลุ่มใช้น้ำชลประทานในเขตจัดรูปที่ดิน ด้านการบริหารจัดการการใช้น้ำ: ศึกษากรณี โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพนมทวน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี วิทยานิพนธ์สาขาสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. 150 หน้า.

ชุมพล ชัยชนะ. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 151 หน้า.

ชูเกียรติ ลิ้มสุวรรณ. 2531. การให้ความรู้ความเข้าใจแบบมีส่วนร่วมในระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน้า 24-30.

ไพบลูย์ สุทธสุภา วรทัศน์ อินทร์คัมพร และกฐิน ศรีมงคล. 2546. ส่วนร่วมของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและกะเหรี่ยงในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในอำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารเกษตร 19(3) : 259-266.

มงคล จันทร์ส่อง. 2544. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 87 หน้า.

วิวัฒน์ คติธรรมนิตย. 2536. สิทธิชุมชน: การกระจาย  
อำนาจการจัดการทรัพยากร. สถาบันชุมชน  
ท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพฯ. 502 หน้า

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546 ระเบียบการวิจัยทาง  
สังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 12 เพื่องฟ้า พรินติ้ง.  
กรุงเทพฯ. 681หน้า.

---